

DOI: <https://doi.org/10.61491/yk.15.2023.8029>

**ორი ლექსი აკაკი წერეთლის პოეზიაში
(„იმერული ნანინა“, „იმერული სიმღერა“)**

**Two poems in Akaki Tsereteli's poetry
(„Imeretian Nanina“, „Imeretian Song“)**

დალი ბეთხოშვილი

სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ახალციხე

Dali Betkoshvili

Samtskhe-Javakheti State University
Georgia, Akhaltsikhe

აბსტრაქტი

ნაშრომში წარმოჩენილია აკაკი წერეთლის შეხედულებები განსხვავებული საკითხების გააზრების ჭრილში. კვლევის მიზანი სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ მწერლის მსოფლმხედველობა ნაჩვენები იყოს არა მარტო თავისი თანადროული, არამედ დღევანდელი ეროვნული და გლობალური ეპოქის გადასახედიდან და ამ კონტექსტით წარმოჩნდეს მის ლექსებში ასახული პრობლემების ღირებულება და მნიშვნელობა.

აკაკი წერეთლის შემოქმედება გამოირჩევა არა მარტო ჟანრობრივი მრავალფეროვნებით, არამედ თემატიკის თვალსაზრისითაც. მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრის გადასახედიდან მისი სულიერი თვალის მიღმა არ დარჩენილა არც ერთი საკითხი, რომელიც ქვეყნისა და ერის ტკივილად იყო გადაქცეული. პოეტმა ყოველი პრობლემის შესახებ თავისი საყურადღებო ანალიზი მიაწოდა ქართველ საზოგადოებას. აღსანიშნავია ისიც, რომ ეს საკითხები დღევანდელი საზოგადოებასაც სწვდება და არანაკლებ ყურადღებასა და განხილვას საჭიროებს.

აკაკი წერეთლის ლექსი „იმერული ნანინა“ ერთ დრო-სივრცეში აქცევს აწმყოს, წარსულსა და მომავალს, ნათლად ასახავს იმ სულისკვეთებას, რაც იყო წარსულში, აწმყოში რომ ისევ ის საფუძვლები ჩანს და მომავალში უკეთესი ცხოვრება უნდა დაისახოს. აღნიშნულ ლექსში რამდენიმე პრობლემის (პიროვნული თავისუფლების ძიება, სოციალური თანასწორობა, საყოველთაო განათლება...) წინ წამოწევით, რასაკვირველია, ემსახურება ქვეყნის უკეთესი მომავლის დასახვას, რადგან ეს არის ის მთავარი საფუძვლები, რაზე დაყრდნობითაც შენდება სამშობლოს, ერის მომავალი, რომელიც აკაკის მუდმივ ტკივილადაა გადაქცეული არა მარტო მატერიალური, არამედ სულიერი თვალსაზრისითაც, რამეთუ განცალკევებულად და გახლეჩილად ქვეყნის მომავალი უპერსპექტივოა.

აკაკი წერეთლის ლექსში „იმერული ნანინა“ ქართველი ქალის, მისი სახით კი სამშობლოს ხატებაა გადმოცემული. დედა-მშობელი, დედა-სამშობლო მომავალი თაობის გამჩენი, მისი მზრდელი და მკვებავია, რომელმაც ყოველ თაობას უკეთესი მომავალი ცხოვრების გზა უნდა უჩვენოს და დააყენოს მასზე. ამ მისიის აღსრულებაში ქალს, დედას მარიამ ღვთისმშობელი შეეწევა და ეხმარება, მისი ღვთაებრივი კალთის ძალით დაფარული და გაძლიერებული, დედასამშობლო შობს და გამოზრდის ახალ თაობას, ისევე დედისა და დედასამშობლოს საკეთილდღეოდ;

ზემოთ აღნიშნული დიდი სოციალური საკითხის გვერდით, ლექსში „იმერული ნანინა“ განუყოფლად მოიაზრება პიროვნების თავისუფლების პრობლემა, რომლის განხორციელების გარეშე სამყაროს წესრიგის აღსრულება ვერ ხერხდება. აკაკი წერეთლის ეპოქის გადასახედიდან და დღევანდელი გლობალური სამყაროს თვალთახედვითაც, პიროვნების თავისუფლების მოპოვებას თუ დამყარებას ბატონი არ სჭირდება, ადამიანი უნდა იყოს თავისუფალი და მის ნებას, უფლებრივ მდგომარეობას მარწუხები კი არა, არამედ ღვთის გზაზე სიკეთით დგომა განსაზღვრავს.

აკაკი წერეთლის ლექსის „იმერული ნანინას“ სათქმელი, გარკვეულწილად, გრძელდება პოეტის მეორე ლექსში „იმერული სიმღერა“ (დაწერილია 1876 წელს), რომელშიც ავტორი გამოხატავს არა მარტო ამ კუთხისთვის ნიშანდობლივ სულისკვეთებას, არამედ ზოგადქართულ ეროვნულ სულს აქსოვს, რომელიც ერთად იტევს: სიყვარულს, სევდას, ტკივილს, იმედგაცრუებას, იმედს... აკაკი წერეთლის შემოქმედებას თუ კარგად ჩავუღრმავდებით, დავინახავთ, რომ მისი ნააზრევისთვის დამახასიათებელია იმედი და უიმედობა, ღრმა სიყვარულიც და მისი ნაკლებობაც, დაფასების გრძნობა და დაუფასებლობა... ეს პრობლემები მუდამ აწუხებდა მას და ამიტომაცაა ამ სულისკვეთებით გაჯერებული მისი შემოქმედება.

საკვანძო სიტყვები: XX საუკუნის ქართული პოეზია, აკაკი წერეთლის ლექსები: „იმერული ნანინა“, „იმერული სიმღერა“.

ABSTRACT

This study investigates the lasting significance of Akaki Tsereteli's poetry, focusing on „Imeretian Nanina“ and „Imeretian Song“. It delves into the poet's worldview, exploring how it surpasses the limitations of the 19th century and connects with contemporary national and global concerns.

Akaki Tsereteli's prolific and varied body of work tackles a wide range of themes. Notably, he confronts the social and political realities of his era head-on. With a sharp eye for societal issues, he analyzes problems that remain relevant today.

„Imeretian Nanina“ exemplifies this. The poem seamlessly blends past, present, and future. It reflects the Georgian spirit of a bygone era, with echoes still present, urging the reader to focus on building a brighter future. Importantly, the poem

champions core values like individual liberty, social equality, and universal education – all essential ingredients for a nation's well-being. These concerns, which deeply troubled Akaki Tsereteli, continue to be central to national and global discourse in the present day.

The poem also elevates the Georgian woman as a symbol of the motherland. It emphasizes her role in nurturing future generations and guiding them towards a brighter future. This nurturing spirit, compared to the Virgin Mary, is depicted as a source of strength and hope for the nation.

Furthermore, „Imeretian Nanina“ underscores the importance of individual freedom. It argues that a just social order necessitates individual liberty, free from oppression and defined by one's own will and moral compass. This concept resonates not only with Akaki Tsereteli's time but also with the ideals of a free and just society in our interconnected world.

The exploration of themes continues in „Imeretian Song“, composed in 1876. Here, Akaki Tsereteli captures the essence of Georgian national identity. He weaves a complex tapestry of emotions – love, sadness, pain, disappointment, and hope – that reflect the historical experiences of the Georgian people. Akaki Tsereteli's own internal struggles with hope and despair, love and loss, imbue his work with a poignant depth that continues to resonate with readers.

Keywords: 20th-century Georgian poetry, Akaki Tsereteli's poems: „Imeretian Nanina“, „Imeretian Song“.

ნაშრომის სამეცნიერო სიახლე ისაა, რომ აკაკი წერეთლის ლექსები „იმერული ნანინა“ და „იმერული სიმღერა“ ნაკლებად არის შესწავლილი და კვლევის დონეზე გაანალიზებული, ამიტომ საჭიროდ მივიჩნიეთ მისი სიღრმისეულად გამოკვლევა და სამსჯავროზე გამოტანა. აღნიშნული ლირიკული ნიმუშები ისეთ დაფარულ შრეებს მოიცავს, რომელთა გამომზეურების გარეშე ვერ შეიძლება ის მთავარი არსი, რომელიც კვებავს მათში განხორციელებულ სათქმელს.

აკაკი წერეთლის შემოქმედება გამოირჩევა არა მარტო ჟანრობრივი მრავალფეროვნებით, არამედ თემატიკის თვალსაზრისითაც. მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრის გადასახედიდან მისი სულიერი თვალის მიღმა არ დარჩენილა არცერთი საკითხი, რომელიც ქვეყნისა და ერის ტკივილად იყო გადაქცეული და ყოველი პრობლემის შესახებ თავისი საყურადღებო ანალიზი მიაწოდა ქართველ საზოგადოებას. აღსანიშნავია ისიც, რომ ეს საკითხები დღევანდლობასაც სწვდება და არანაკლებ ყურადღებას და განხილვას საჭიროებს.

„აკაკი წერეთლის შემოქმედების ღრმა იდეურობა შემოქმედის განსაკუთრებულობას გამოკვეთს, რაც ნათლად იგრძნობა მის ლირიკაშიც. აკაკი წერეთლის პოეზიის ნათელი სხივი ბნელის განმფანტველია, როგორც

ღვთაება წუთისოფელში და რელიგიური სამოსით დაფარული პოეტის მხატვრული სიტყვა ამქვეყნიური ტკივილებით აღბეჭდილი მთელ რიგ წუთისოფლურ ტკივილებს მოიცავს“ (ბეთხოშვილი 2022: 17).

ამჯერად ჩვენს ნაშრომში გავაანალიზებთ იმერეთის საკითხს აკაკი წერეთლის ორი ლექსის მიხედვით: „იმერული ნანინა“ და „იმერული სიმღერა“¹, სადაც გადმოცემულია პოეტის მძიმე სულიერი მდგომარეობა ქვეყანაში არსებული რთული გარემოების გამო და ეს პრობლემები, კერძოდ, სოციალური, განათლების და სხვ., რა თქმა უნდა, ზოგად ქართულ ჭრილშია წარმოდგენილი.

ქართული ლიტერატურის ისტორიის მიხედვით, „სამშობლოში დაბრუნებისთანავე პოეტი თავის შემოქმედებითი მუშაობის ცენტრში აყენებს ეროვნულსა და სოციალურ თემას. ბატონყმობის გაუქმებას, რომელიც საქართველოში 1864 წელს მოხდა, აკაკი წერეთელი აღფრთოვანებით მიიგება. მან განთავისუფლებული გლეხის შვილს უმღერა გრძნობით სავსე ლექსი „იმერული ნანინა“. გლეხის შვილის შესამკობად მან ხალხის შემოქმედების წიაღიდან ამოკრიფა უნაზესი მხატვრული სახეები („პაწაწინა იადონო და ვარდის კონაო“). ყრმობისას მოსმენილი გლეხი ქალის ძილისპირულის მელოდიური ხმები პოეტმა ორგანულად ჩააქსოვა თავის შედეგში „იმერული ნანინა“ (ქართული ლიტერატურის ისტორია 1974: 143-144).

აკაკი წერეთლის ლექსი „იმერული ნანინა“² (დაწერილია 1864 წელს) საკითხების მრავალპლანიანობით გამოირჩევა. სათქმელი, უპირველესად, ბატონყმობის მძიმე სოციალური ფონის ამსახველია, რომელშიც წარმოჩენილია მომავალი თაობის აღზრდის, განათლების საკითხი, მაგრამ პირველ რიგში ეს ეხება საყოველთაო განათლების, უბრალო, ღარიბ-ღატაკი, ერთ დროს უუფლებო სოციალური ფენის ადამიანთა შვილების მომავლის გზების ჩვენებას, რომ მათაც აქვთ უფლება მიიღონ სწავლა-განათლება და არ ჩამორჩნენ ბატონების შვილებს. განსაკუთრებით აქტუალურად დგას პიროვნების თავისუფლების საკითხი აკაკის მიერ და წინასწარმეტყველებს ყველა ფენის ადამიანთა სოციალურ თანასწორუფლებიანობას. ამ ბრძოლაში მას მომეზინილი აქვს „იმერული ნანინა“, რომელშიც სათქმელს სიმღერის (მისამღერის: „იავ-ნანა, ვარდო-ნანა, იავ-ნანინა!) ელფერით აშინაარსებს, რაც საინტერესოს ხდის და აღსაქმელადაც ლაღია, ტკივილის შემამსუბუქებელი, მაგრამ მეტად ემოციურია და დამაფიქრებელი; უკეთესი მომავლის დამკვიდრებისათვის პოეტი წარმოაჩენს სოციალური უთანასწორობის უფსკრულის ამოვსების შესაძლებლობას და ამით პერსპექტივაში საიმედო მარცვალს თესავს.

აკაკი წერეთლის ლექსი „იმერული ნანინა“ ერთ დრო-სივრცეში აქცევს აწმყოს, წარსულსა და მომავალს, ნათლად ასახავს იმ სულისკვეთებას, რაც იყო წარსულში, აწმყოში რომ ისევ ის საფუძვლები ჩანს და მომავალში უკეთესი ცხოვრება უნდა დაისახოს. აღნიშნულ

¹ აღნიშნული ლექსების კვლევა მწირია, ამიტომ ძირითადად ად ჩემეული გააზრებით იქნება წარმოდგენილი.

² „იმერულ ნანინას“ ფრჩხილებში ავტორს მიწერილი აქვს: „ვუმღვნი საბატონო ყმების ახალშობილ შვილებს“, რითაც აჩვენებს პრობლემის სიღრმეს და ლექსის დაწერის დანიშნულებას.

ლექსში რამდენიმე პრობლემის (პიროვნული თავისუფლების ძიების, სოციალური თანასწორობის, საყოველთაო განათლების...) წინ წამოწევით რასაკვირველია, ემსახურება ქვეყნის უკეთესი მომავლის დასახვას, რადგან ეს არის ის მთავარი საფუძვლები, რაზე დაყრდნობითაც შენდება სამშობლოს, ერის მომავალი, რომელიც აკაკის მუდმივ ტკივილადაა გადაქცეული არა მარტო მატერიალური, არამედ სულიერი თვალსაზრისითაც, რამეთუ განცალკევებული და გახლეჩილი ქვეყნის მომავალი უპერსპექტივოა.

ილია ჭავჭავაძის მსგავსად, აკაკი წერეთელსაც გლებთა მომავალი თაობის ძილი მიუღებლად მიაჩნია და მიმართავს მათ, რომ დროა გაიღვიძონ, იმოძრაონ და იმოქმედონ, რადგან ისინიც ისეთივე ჯანსაღი და ქმედითუნარიანი ნაწილი არიან მთელი ერის, როგორც დანარჩენი მაღალი ფენის მომავალი თაობა; აკაკი მათ გამოფხიზლებისაკენ მოუწოდებს, თითქოს მათი თავშესაფარი მარტო დედის მკერდია, სადაც უდარდელად, ტკბილად ცხოვრობენ, მაგრამ ეს ძილი გამოფხიზლების წინა საფეხურია.

აკაკი წერეთლის ლექსში „იმერული ნანინა“ ქართველი ქალის, მისი სახით კი სამშობლოს ხატებაა გადმოცემული. დედა-მშობელი, დედა-სამშობლო მომავალი თაობის გამჩენი, მისი მზრდელი და მკვებავია, რომელმაც ყოველ თაობას უკეთესი მომავალი ცხოვრების გზა უნდა უჩვენოს და დააყენოს მასზე. ამ მისიის აღსრულებაში ქალს, დედას მარიამ ღვთისმშობელი შეეწევა და ეხმარება, მისი ღვთაებრივი კალთის ძალით დაფარული და გაძლიერებული დედასამშობლო შობს და გამოზრდის ახალ თაობას ისევ დედისა და დედასამშობლოს საკეთილდღეოდ:

„...შენს ვაჟკაცობას მომასწრებს მე ღვთისმშობელიო!

მამიშენის ბედის არ ხარ, შენ სხვა ბედს ელიო“ (წერეთელი 1977: 15).

დამოწმებულ სტრიქონებში, უპირველეს ყოვლისა, სულიერ-მატერიალური სივრცეა ნაჩვენები: ქალი-დედა და მარიამ ღვთისმშობელი ერთ დრო-სივრცულ განზომილებაშია წარმოჩენილი ავტორის მხრიდან და ამით შეაგრძნობინებს მოკვდავთ მარიამ ღვთისმშობლის მუდმივ არსებობას, მის ძალმოსილებას, რომ მისი თანაშეწევნით ხდება ქალი-დედის, დედა-სამშობლოს მისიის აღსრულება და განსრულება; ამავე დროს აკაკი წერეთელი დედას ასაუბრებს დიდ სოციალურ ტკივილზე, კერძოდ, წინარე თაობების, მამების ბედი განსხვავებული, რთული იყო, სირთულემ კი მომავალი ცხოვრების გზა თავისუფლებისაკენ შეცვალა, ბედს, ბედისწერას თაობათა მიერ გაწეული, განვლილი ცხოვრების გზაც ქმნის ღვთის განგებასთან ერთად.

ლექსის „იმერული ნანინას“ მესამე სტროფში ავტორი ერთად აქცევს ზეცისა და ამა ქვეყნის ერთიანობის საკითხებს: ღმერთის ყოვლისშემძლებლობის, მისი განგების ძალის არდავიწყებას, ღვთის განგებით განსაზღვრულ ბედს, ბედნიერებას სიკეთით სავსეს, რომელსაც ამქვეყნიურ სივრცეში განგენს, რადგან წუთისოფლის სივრცეში გაბნეულ ცოდვის ქმნას და მისით მოსილებას, რაც ძალიან მძიმეა, განელება, შემსუბუქება სჭირდება წუთისოფელში დასამკვიდრებლად; ღმერთის სახიერების, სიკეთის განგენის გარეშე ვერ მოგვარდება ადამიანის მისიის განსაზღვრულობა, აგრეთვე, თანასწორობა და სამართლიანობა ადამიანთა სოციალურ ფენებს შორის დამკვიდრებული უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად...

ბატონისა და ყმის ურთიერთობა ყველაზე მძიმე და რთული საკითხი იყო აკაკის ეპოქაში. ამ პრობლემის გადაჭრისათვის უამრავ შეხედულებას სთავაზობენ საზოგადოებას ამ დროის მოაზროვნენი. აღნიშნული პრობლემის მოგვარება დაკავშირებულია სამშობლოს სიყვარულთან, იმ დიდ ეროვნულ განცდასთან, რისთვისაც იზადებოდა ქართველი და ეწირებოდა კიდეც. ამ სულისკვეთით ზრდიდა, უპირველესად, ქართველი ქალი შვილს და მოუწოდებდა არა ავის, არამედ სიკეთის ქმნისაკენ, შვილის ბედნიერება სამშობლოსადმი სიყვარულში, მის მსახურებაში უნდა გალესულიყო, რომელიც ღმერთისადმი გაწეული ვალის ტოლფასად აღიქმება. დედას, მისი სახით სამშობლოს, იმედი აქვს შვილის უკეთესი მომავლისა, რომელიც იხილვება ამ ეპოქის უდიდესი პრობლემის – ბატონყმობის გაუქმებასა და სოციალურად ადამიანთა ფენათა შორის უთანასწორობის აღმოფხვრაში, შენელებაში მაინც. სხვაგვარად ჯანსაღი მომავალი თაობის ბედი ვერ დაიწერება, სამშობლოს უკეთესი ცხოვრება ბედნიერებას ვერ ეზიარება; დედის სიტყვებში გაცხადებულია ეს დიდი სურვილი – შვილის სახით ერის ახალ თაობას, ქვეყნის მომავალ ცხოვრებას ბატონი აღარ ჰყავს და აღარ ეყოლება. ეს აზრი მსჭვალავს აკაკი წერეთლის, დიდი მოაზროვნისა და ქვეყნისათვის მზრუნველი შემოქმედის, იმედით ნავსე ლექსის „იმერული ნანინას“ სტრიქონებს:

„ღმერთს შენი ბედნიერება წინეთ უსახავსო,
შენც მის ნაცვლად ემსახურე, ნურას იზამ ავსო,
დედას თმებს ნუ მაწეწინებ, ნუ ჩამაცმევ შავსო!
სხვებ რა გიჭირს, ხომ შეიტყვე, ბატონი არ გყავსო!“

(წერეთელი 1977: 15).

დედის შეხედულებით, მისი ყრმის სახით, ზოგადად ახალი მომავალი თაობის, მანათობელი ვარსკვლავი ანუ ხვალისდელი ცხოვრების ახალი გზა სხვა ვარსკვლავით არის მოფენილი:

„შენი ვარსკვლავი სხვა არის – ბედმა გიცინაო!“ (იქვე).

მომავალი ახალგაზრდა გაცვებით, მოულოდნელი დაბნეულობით, მაგრამ სიხარულით ხვდება დედის წინასწარმეტყველებასა თუ რეალურად მომხდარ მოვლენას – დიდი სოციალური პრობლემის გარდაქმნას, საკუთარი, მაგრამ ეჭვის თვალთ ხედავს დედის გაცხადებულ ფაქტს, რაც დაუჯერებელ, სიმართლეს მოკლებულ მოვლენად მიაჩნია, ამიტომ მიმართავს დედა შვილს:

„რისთვის შეკრთი? მართალია! რამ შეგაშინაო?!“ (იქვე).

ზემოთ აღნიშნული დიდი სოციალური საკითხის გვერდით ლექსში „იმერული ნანინა“ განუყოფლად მოიაზრება პიროვნების თავისუფლების პრობლემა, რომლის განხორციელების გარეშე სამყაროს წესრიგის აღსრულება ვერ ხერხდება. აკაკი წერეთლის ეპოქის გადასახედიდან და დღევანდელი გლობალური სამყაროს თვალთახედვითაც, პიროვნების თავისუფლების მოპოვებას თუ დამყარებას ბატონი არ სჭირდება, ადამიანი უნდა იყოს თავისუფალი და მის ნებას, უფლებრივ მდგომარეობას მარწუხები კი არა, არამედ ღვთის გზაზე სიკეთით დგომა განსაზღვრავს... სიკეთის ქმნა „ვალთა“ ღმერთის, ერის, ქვეყნის წინაშე და მისი არსი არასწორხაზობრივია, იმ პირდაპირი შინაარსის მიღმა, რაც, ლექსის

მიხედვით, სიტყვაში „ვალი“ დასტურდება, უფრო მეტი შინაარსი იკითხება. აღნიშნული ლექსის მიხედვით, აღმზრდელი დედის ამაგის დაფასება, „ვალი“ სამშობლოს საკეთილდღეო საქმიანობის აღსრულებაა და, რაც მთავარია, შემოქმედი ღმერთისადმი გაწეული მსახურებაა – მონება, რაც თითოეული მოკვდავი ადამიანის უპირველესი მოვალეობაა, იმ სიკეთის საპასუხოდ, რომელიც სახიერმა ღმერთმა ადამიანს უბოძა. ეს სულისკვეთება წითელი ხაზით გასდევს ლექსის სტრიქონებს, რომელშიც დედის, დედა-სამშობლოს სიყვარულის განცდა, უკეთესი არსებობის სურვილია გაცხადებული:

„გაიზრდები, გენაცვალე, თავისუფალიო,
ბატონი ვერ შეგაწუხებს, ვერც გაგტეხს ვალიო;
შენს მტერსა და მოშურნესა დაუდგეს თვალიო;
ჭირისა და ავ თვალისგან გიხსნის უფალიო!“ (წერეთელი 1977: 15).

ქართული ლიტერატურის ისტორიაში ვეცნობით, რომ „აკაკი, ისევე როგორც ქვეყნის ყველა მოწინავე ადამიანი, „საგლებო რეფორმით უკმაყოფილო დარჩა. ამ „რეფორმამ“ ვერ გაამართლა პოეტის პირვანდელი იმედი, გამოხატული გლეხი ქალის სიტყვებში“ (დამოწმებულია მოტანილი სტროფის პირველი ორი სტრიქონი – დ. ბ.) (ქართული ლიტერატურის ისტორია 1974: 144).

ამ ლექსის მიხედვით, პიროვნების თავისუფლების პრობლემასთან ერთად მოიაზრება განათლების საკითხის გადაჭრაც, რადგან მომავალი თაობის განათლების საკითხის გადაჭრა უმთავრესი ფაქტორია სამყაროს განვითარებისა და მისი მოწესრიგებისა. განათლება არის მხსნელი, ადამიანის არდაჩაგვრის საფუძველი და, რაც მთავარია, საკუთარი თავის შეცნობის, საკუთარი „მეს“ გაცნობიერების მთავარი საყრდენი... იმ არსებობის შეგრძნების მძლავრი საშუალება, რომელიც სამყაროს შემადგენელ ნაწილად შეაგრძნობინებს ადამიანს საკუთარ თავს, რომელიც ხშირად პიროვნების თავისუფლების, ღირსების შეგრძნებისა და შემეცნების თავი და თავია ერთიან, მთლიან სამყაროში:

„რომ ველარ დაგიბრიყვებენ, თუ რომ თავი სცნაო!“ – ვკითხულობთ ლექსის სტრიქონებში.

მომავალი, თავისუფალი, განათლებული პიროვნება აკაკი წერეთელს მიაჩნია „დაჩაგრული ძმების“, ერის დაჩაგრული ნაწილის მხსნელად, სამშვიდობოზე გამყვანად და მათი უკეთესი სამომავლო ცხოვრების დამსახველად; ასეთი გმირები გადაარჩენენ ერს და ქვეყანას:

„შენი დაჩაგრული ძმები შენ უნდა იხსნაო“ (წერეთელი 1977: 16),

საკუთარი თავის შეცნობა კი წინაპირობაა საკუთარი სამშობლოს, ერის სიყვარულის შეცნობა-გათავისებისა, რომელიც ღვთაებრივი მისია და ვალია ღმერთისა და ქვეყნის წინაშე მოსახდელი... სამყაროს შეცნობის ეს საჭირბოროტო საკითხები მსჭვალავს ლექსის „იმერული ნანინას“ სტრიქონებს.

მხოლოდ საკუთარი თავის შეცნობით, პიროვნული თავისუფლებით, რომელსაც აშინაარსებს განათლების მოგვარება და, რაც მთავარია, ღვთის განგებით განსაზღვრული, არის შესაძლებელი გამოფხიზლება, გამოღვიძება იმ ნისლიდან, რომელშიც იმყოფებოდა ამ დროის ქართველი

და საჭირო იყო მოქმედების განხორციელება – საკუთარი პიროვნების გაცნობიერებიდან ქვეყნისა და ღმერთის წინაშე მოვალეობის გაცდის დამკვიდრება; ლექსის სტრიქონებში გაცხადებული ყოველი სათქმელი, რომელიც არსობრივად კვებავს ლექსს, აჩვენებს მწერლის ჩანაფიქრს, სათქმელის მიზანს და ის საკითხები, რომელზეც ვამახვილებთ ყურადღებას, ნათელს ჰყენს, რომ მომავალი ყრმაც, რომელმაც ქვეყანა, ერი უნდა გამოსტაცოს გაურკვევლობასა და უსამართლობას, მოწოდებულია ამ მისიის აღსრულებისათვის. ეს აღიბეჭდა „იმერულ ნანინაში“ დახატული ყრმის მხატვრულ სახეში, რომელიც სახისმეტყველებითია, რადგან იგი შედარებულია იადონთან და ვარდის კონასთან³, ბოლო სტრიქონებით წარმოდგენილი.

მომავალი ყრმის, მისი სახით მომავალი თაობის ცხოვრების არსებობის გამართლება სოფლის, წუთისოფლის გამოცანის შეცნობაა, სიკეთისა და ბოროტების, კარგისა და ავის, სიცოცხლისა და სიკვდილის... შეცნობაა, რომლითაც არსებობს და ბრუნავს სამყარო თავისი ცოდვითა და მაღლით, სიყვარულის სავსეობით თუ დაკლებით, ღვთის განგებითა და ცოდვის ჩამდენი ადამიანის სხვადასხვა გზებით. მთავარია, წუთისოფლის ამ ფილოსოფიური გამოცანის გათავისება და მისი ამოხსნა უნდა შეძლოს ყოველმა მომავალმა თაობამ საკუთარი ერისა და ქვეყნის საკეთილდღეოდ. აკაკის სიტყვებით:

„შენც შეიტყვე ამა სოფლის ცრუ გამოცანაო!“ (წერეთელი 1977: 16).

წუთისოფლის გამოცანის ამოხსნა არც ისე იოლია, მას სხვაგვარი, განსხვავებული შინაგანი სულიერი თვალი სჭირდება, განათლებული, მაღალი იდეალებისა და აზროვნების პიროვნება, როგორც აკაკი წარმოიდგენს და იმედიანად სახავს ერისა და ქვეყნის მომავალი ცხოვრების წარმართვისას.

აკაკი წერეთლის ლექსის „იმერული ნანინას“ სათქმელი, გარკვეულწილად, გრძელდება პოეტის მეორე ლექსში „იმერული სიმღერა“ (დაწერილია 1876 წელს), რომელშიც ავტორი გამოხატავს არა მარტო ამ კუთხისთვის ნიშანდობლივ სულისკვეთებას, არამედ ზოგადქართულ ეროვნულ სულს აქსოვს, რომელიც ერთად იტევს სიყვარულს, სევდას, ტკივილს, იმედგაცრუებას, იმედს... აკაკი წერეთლის შემოქმედებას თუ კარგად ჩავუღრმავდებით, დავინახავთ, რომ მისი ნააზრვისთვის დამახასიათებელია იმედი და უიმედობა, ღრმა სიყვარულიც და მისი მოკლებაც, დაფასების გრძნობა და დაუფასებლობა... ეს პრობლემები მუდამ აწუხებს მას და ამიტომაცაა ამ სულისკვეთებით გაჯერებული მისი შემოქმედება.

აღნიშნული ლექსიც ზემოთ თქმულის დასტურია. ერთი მხრივ, ლექსის „იმერული სიმღერას“ სათქმელი შესაძლებელია მივიჩნიოთ, როგორც ზემოთ ვთქვით, „იმერული ნანინას“ სათქმელის გაგრძელებად, მაგრამ, მეორე მხრივ, განცალკევებითაც შეიძლება დავსახოთ; ლექსი „იმერული სიმღერა“ მიმართვის მხატვრული ხერხით არის დაწერილი, ავტორი ესაუბრება მეორე (ზოგადად, ყველა დანარჩენს – თაობებს თუ ეპოქებს) და შეახსენებს არსებობის, მყოფობის ხასიათს; ამ ლექსშიც დგას

³ აღნიშნული ცალკეა გასაანალიზებელი სახისმეტყველებითი თვალსაზრისით.

ის საკითხები, როგორცაა სოციალური, განათლების და სხვა, მაგრამ ჩვენი აზრით, ასევე, გამოკვეთილია რუსეთის მიერ დატყვევებული, „გალიაში“ მყოფი, უფლებამწიფი საშობლო საქართველო, რომლის მდგომარეობა ყოველთვის იყო მძიმე და დამცირებული, მაგრამ შეუდრეკელი ცეცხლივით ენთო ყოველი ქართველის გულში, რომელსაც მუდმივი წვა და განუღებელი სჭირდებოდა, რისთვისაც ბრძოლა ბევრჯერ დიდ ტანჯვასთან, ტკივილთან, იმედგაცრუებასთან იყო დაკავშირებული. ამ ტკივილს კი პოეტი ყოველთვის უძღვნიდა გულმხურვალე გულს, ლოცვით გაჯერებულსა და სიმღერით ანთებულს:

„გული შენ მოგიძღვენი,

სულიც ხომ შემოგწირე!

პატარა საყვარელო,

შენ რაღად დამამცირე?“ (წერეთელი 1977: 38).

მოტანილ სტრიქონებში ხაზგასმულია ის დაუცხრომელი და გაუნელებელი ღვაწლი, რომელიც აკაკიმ გასწია თავისი ერისა და ქვეყნისათვის, მაგრამ მიაჩნია, რომ არ დააფასა, დაგმო და სხვაში გასცვალა. მიუხედავად ამისა, ქვეყნისათვის გაღებული მსხვერპლია, მისადმი უანგარო სიყვარულს, შრომას, წვას, ერისათვის დაკისრებული შემოქმედის მისიას ქადაგებს და ტვირთულობს, რომელიც მძიმეცაა და მსუბუქიც, ტკივილიანიც და სიხარულის მომგვრელიც, რაც გაერთიანებულად ერისა და ქვეყნის სამსახურში დგომას მოიაზრებს და პოეტის მისიის მარადიულ სიცოცხლეს ამკვიდრებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

ბეთხოშვილი 2022: ბეთხოშვილი, დ., აკაკი წერეთლის შემოქმედების მსოფლმხედველობრივი პრობლემები (პოეზია: ლექსები, პოემები, დრამატული პოემები, სამი მოთხრობა), მონოგრაფია, ტომი I. თბილისი, 2022.

ქართული ლიტერატურის ისტორია 1974: ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტომი IV (XIX საუკუნის მეორე ნახევარი). თბილისი, 1974.

წერეთელი 1977: წერეთელი ა., რჩეული ორ წიგნად, წიგნი I, ლექსები, პოემები. თბილისი, 1977.